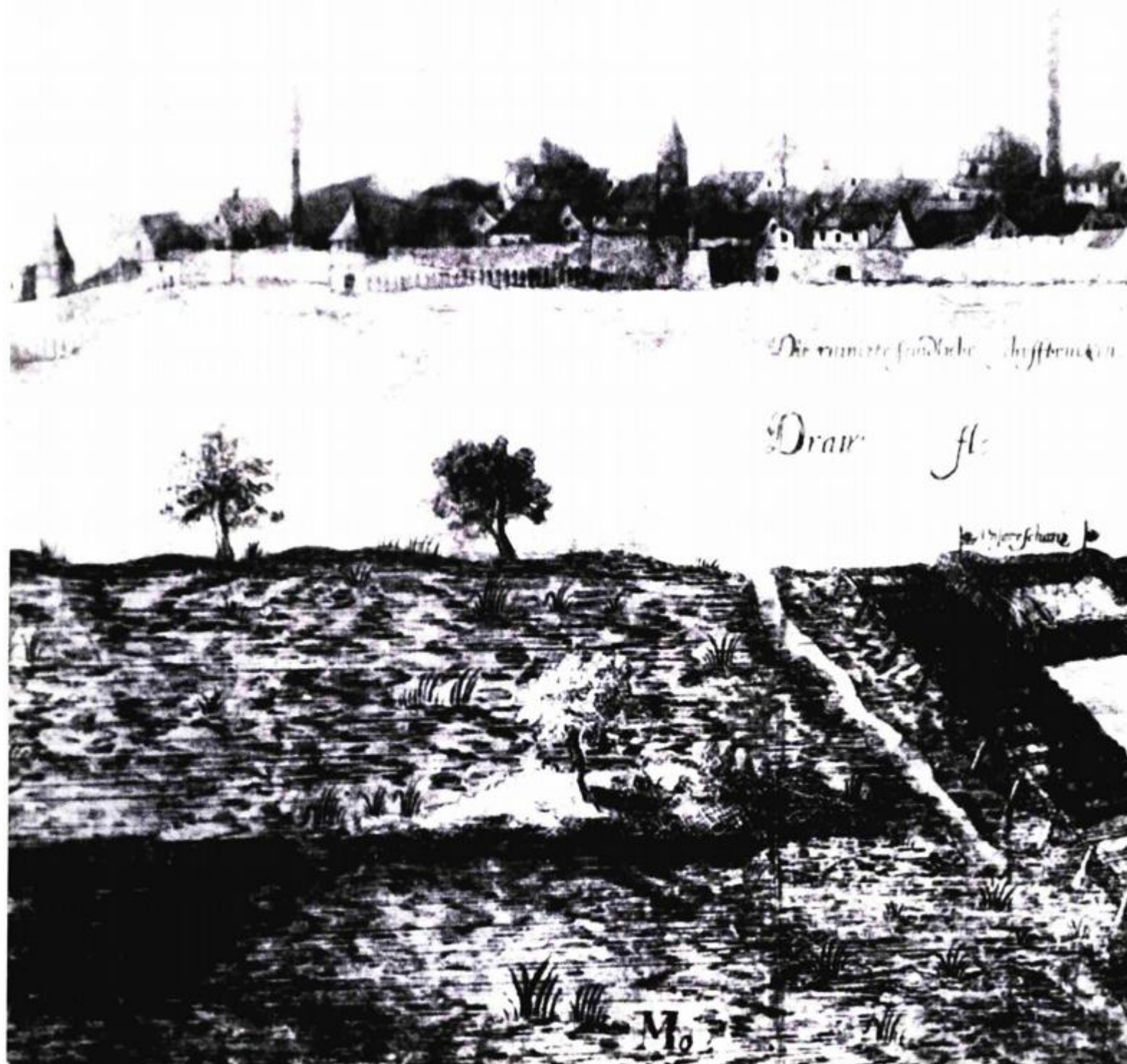

GLOBUS OTKRIVA

SULEJMANOVA Č

DOK SVAKE VEČERI POVIJESNA SAPUNICA "SULEJMAN VELIČANSKI" GLEDANOST, U TIŠINI SE SPREMA PONOVDNA GRADNJA NJEGOVA I

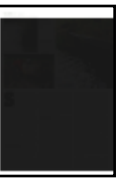
PIŠU ŽELJKA GODEČ I KORANA SUTLIĆ
SNIMKE ROBERTO ORLIĆ I VLADO KOS/CROPIX

UPRIJA NA DRAVI

**„VENI“ POSTIŽE REKORDNU
OSTA OD OSIJEKA DO DARDE**

ZADNJI OSTACI
 Podvodni arheolozi uz jedan od rijetkih ostataka mosta, dva šiljka nosivih gređa koje danas jedva vire iz vode (lijevo)

ORIGINALNE GREDE
 Pojedini dijelovi mosta ostali su duboko u nanosima blata (dolje); izgled originalnih gređa turskog mosta nakon izvlačenja iz vode (desno)

» **S**ultan Sulejman Veličanstveni zadnji je put preko velebnog mosta između Osijeka i Darde, što ga je sam dao izraditi za svoje ratne pohode, prošao mrtav, iako su njegovi podanici bili uvjereni da je još živ. U Carigrad su nakon opsade Sigeta prevezli njegovo mrtvo tijelo u kočiji u sjedećem položaju. Samo je vojskovođa Mehmed-paša Sokolović znao tajnu. Tom varkom Sokolović je htio zaštititi Sulejmanova sina Selima, kojeg je rodila sad već svima poznata Hurem, i izboriti se da ga baš on naslijedi na prijestolju, a valjalo je sačuvati i moral vojske. Uspio je u svom naumu: Selim je postao novim turskim sultanom, a Sokolović je ostao veliki vezir Carstva. Ta zanimljiva povijesna priča osim o mogućem kraju popularne serije "Sulejman Veličanstveni" govori i o jednom drvenom vojnom mostu dugačkom čak osam kilometara, jednom od najvećih na svijetu u to doba, mostu preko kojeg je vojska Osmanskog carstva osvajala Zapad.

BUDUĆA ATRAKCIJA Ta će priča o Sulejmanovu mostu – čiji su ostaci pronađeni 2008. u ribnjaku dvorca Esterhazy u Dardi – dobiti i svoj nastavak u 21. stoljeću. Za projekt obnove mosta, čiji izvorni oblik i trasu već mjesecima nastoje dešifrirati hrvatski konzervatori i njihove turske kolege iz Turske razvojne agencije TICA, računa se da bi jednom mogla postati privlačna turistička atrakcija. Sulejmanov most (neovisno o trenutnoj popularnosti

turskih sapunica) postao je prije četiri godine predmet interesa konzervatora i Ministarstva kulture s ambicijom da se njegovi dijelovi što vjernije rekonstruiraju.

Prije bilo kakvih konkretnih radova na replitici turskog mosta stručnjaci moraju odgovoriti nekoliko ključnih stvari: kako su u stvarnosti izgledali detalji mosta i na kojoj je točno trasi bio sagrađen. Za sad se o svemu tome samo nagađa, na temelju više ili manje pouzdanih povijesnih izvora.

POUČNA STAZA Zamjenik ministrice kulture Zlatko Uzelac, koji vodi ovaj projekt u Ministarstvu, objasnio je za Globus što slijedi nakon što se sazna kako je most izgledao: "Prvi korak projekta je definiranje trase mosta i koncepcije buduće poučne staze. Na tome već radimo, posjetile su nas i kolege iz Turske, obišli smo zajedno nekoliko lokacija", kaže Zlatko Uzelac. "Drugo što slijedi jest razminirati trasu. Sredstva namjeravamo osigurati tako što ćemo postojeći fond za razminiranje usmjeriti dijelom i na ovaj projekt, a dio sredstava je moguće namaknuti kroz donacije."

Uzelac navodi da su s kolegama iz Turske već razmatrali činjenicu da je most bio građen od koso zabijanih hrastovih stupaca. Takvi su bili tipični osmanski pontonski vojni mostovi, koji su na gornjem dijelu su imali dio za prohod. "Prema svemu što smo do sada istražili izgleda da je most ipak bio ravan, a ne krivudav kako se nagađalo", dodaje Uzelac. "Osim toga ima naznaka da je most možda bio i stariji! Sada se vjeruje da je most sagrađen nesporedno

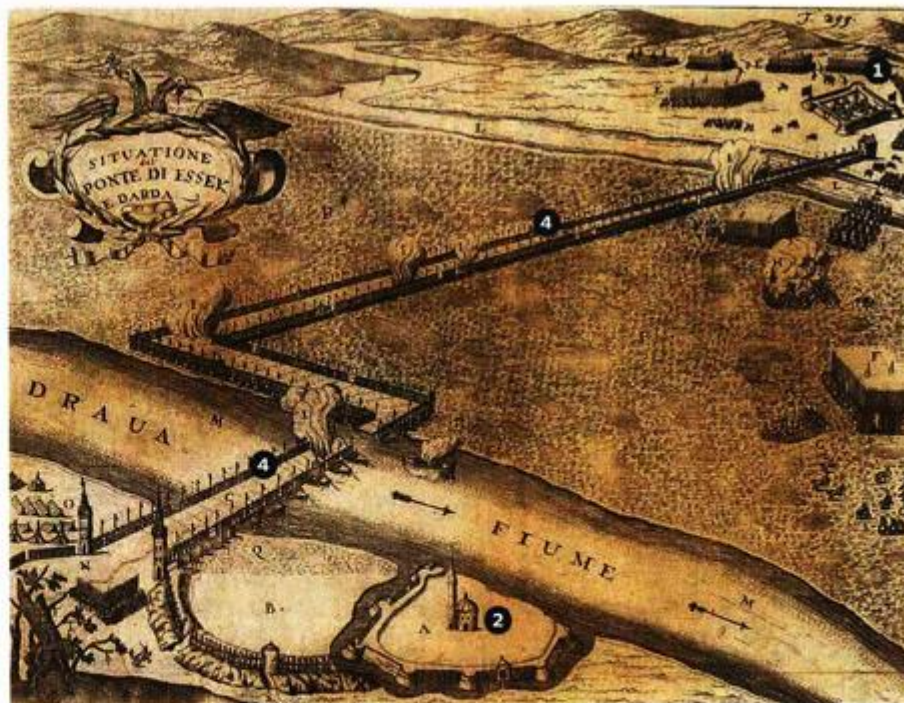
prije sultanova prelaska prema Beču odnosno Sigetu i da je njegova posljednja građevina. Nova istraživanja pokazuju da je moguće da je zapravo sagrađen već za njegovih ranijih pohoda, kad je išao na Mohačko polje gdje je porazio hrvatsko-ugarskog kralja."

Sulejmanov most zbog impozantnosti je bio proglašen osmim svjetskim čudom svoga doba. Veličanstveno zdanje Sulejman je dao sagraditi posljednje godine svoga života 1566., kako svjedoče povijesni podaci, ne bi li premostio močvarno područje i lakše prodro do Beča. Most je služben završen 19. srpnja 1566. a već idućeg dana krenula je njime osmanska vojska preko Drave. Preko novog mosta 26. srpnja kročio je i sultan Sulejman u pratnji svog vezira Mehmed-paše Sokolovića prema Sigetu.

Za ono doba most je bio fascinant – dugačak osam kilometara, širok, kako se danas vjeruje, 5-6 metara... Suvremenici su ga nazvali "Il ponte famoso d'Essek". Bila je to veličanstvena građevina, najveća i najvažnija u europskom dijelu Osmanskog Carstva.

Legenda kaže da je most izgrađen u samo dva tjedna i da je u taj grandiozni pothvat bilo upregnuto 25.000 ljudi – što vojnika, što raje. Na njemu su se dvojica kola mogla mimoći, a uz ogradu s desne i lijeve strane ostalo je mjesta i za pješake.

U spisima se kao najzaslužniji za "drvenu cestu na hrastovim stupovima" kojom će se moći putovati neovisno o vremenu, vodostaju i dobu godine navode dva turska bega – Hamza-beg, za kopneni prilaz mostu nasu-

**MOST JE OMOGUĆIO SULEJMANOVOJ VOJSCI
 PRELAZAK PREKO MOČVARA NA LIJEVOJ OBALI
 DRAVE, A SA SVOJIH OSAM KILOMETARA BIO JE
 JEDAN OD NAJDUŽIH MOSTOVA NA SVIJETU**

prot Osijeku, i Nesuh-beg, za takav prilaz od Osijeka te za most na lađama preko Drave.

TRAJAO JE 30 GODINA Iako povijesni izvori tvrde da je Sulejmanu Veličanstvenom prvotno trebao poslužiti samo za jednokratnu svrhu – na putu prema Beču – a potom ga je namjeravao srušiti, most je preživio i taj Sulejmanov fatalni prolaz i doživio burnu sudbinu. Nekoliko puta našao se na udaru protivničke vojske, uništavan je i obnavljan a spalila ga je austrijska vojska 1686. godine.

To što je Sulejmanov most značio za procvat Osijeka možemo samo zamisliti: omogućio je gradu na Dravi da se uključi u prometnu mati- >>>

KARTE STARIH OSJEČKIH MOSTOVA

- 1 Položaj tvrđave Darda
- 2 Tvrđava Osijek
- 3 Trasa antičkog rimskog mosta
- 4 Trasa Sulejmanovog mosta od Osijeka do Darde
- 5 Trasa kasnije austrijske ceste koja je iz Osijeka vodila u Baranju

» cu dobrog dijela Podunavlja a njegov pometni i stateški položaj znatno je dobio na važnosti. Izgradnjom mosta Osijek je postao točka na glavnom putu od Istanbula do Budima preko Beograda i Niša... Njime su prolazile trgovačke karavane, prelazili glasnici, putnici iz svih dijelova Eruope... Upravo zahvaljujući njemu Osijek je izrastao u važan grad turske Slavonije, a Darda, pak, koja je služila kao mostobran, što je pretvorena u vojno središte. Osim vojske i carskih službenika svi su putnici plaćali mostarinu, posebno za kola i stoku, pa je državna blagajna od njega inkasirala znatne prihode...

LEGENDE O njegovom izgledu i sjaju ispredale su se mnoge priče i legende, most je privlačio brojne putnike i pustolove iz svih krajeva Europe, ovjekovječili su ga slikari i bakropisci... Čak i onda kad ga nisu vidjeli! Živio je u mašti i usmenoj predaji naroda i to je jedan od razloga zašto će današnjim istraživačima biti teško rekonstruirati kakav je uistinu bio.

A što je, osim televizijske pomame za ljepotama Turske i njenom kulturom, izazvalo takvu znatiželju sada, nekoliko stoljeća poslije? Sve je počelo kad su u svibnju 2008. konzervatori i specijalisti za podvodnu arheologiju rijeka dobili poziv osječkih kolega da dođu u Darđu. Naime, djelatnici općine Darde čistili su okolicu baroknog dvorca Esterhazy i zajedno s muljem bili su izvukli i drvene stupove, koji su odonda predmet izučavanja arheologa, kako saznajemo od Luke Bekića, direktora Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju.

U srpnju 2009. i prosincu 2011. arheolozi Hrvatskog restauratorskog zavoda, s Odjela za podvodnu arheologiju, proveli su terenska istraživanja na prostoru ribnjaka.

"Dobili smo obavijest da su bageri u ribnjaku izbacili drvene stupove a konzervatori su posumnjali da bi oni mogli biti ostaci Sulejmanovog mosta. Zaronili smo da vidimo ima li još stupova i napravili smo njihovu izmjeru. Arheološka istraživanja dokazala su da je stvarno riječ o Sulejmanovu mostu", kaže Bekić.

Desetak su dana arheolozi proučavali teren, dodaje njegov kolega Mladen Pešić, na području 40 sa 30 metara gdje su bili koncentrirani ti stupovi... Radiokarbonska analiza uzoraka pilona pokazala je da drveni piloni potječu iz vremena između 1440. i 1650. godine – dakle, iz vremena gradnje mosta. Uspoređujući geodetske planove napravljene tijekom istraživanja s kartama iz 17. i 18. stoljeća dokazalo se da smjer pružanja tih pilona odgovara poziciji Sulejmanovog mosta. Ministarstvo kulture promptno je reagiralo i uvrstilo tu zonu na listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara.

Ministarstvo je s Hrvatskim restauratorskim zavodom zamolilo, saznajemo od osječke stručne suradnice zavoda Arnela Alihodžić, povjesničara Nenada Močanina, profesora sa zagrebačkog Filozofskog fakulteta, da u Istanbulu pronađe originalne nacрте mosta... Ta potraga još traje.

Arnela Alihodžić dodaje kako postoje odlični

ZADNJA TOČKA

Arnela Alihodžić ispred dvorca u Darđi gdje je završavao Sulejmanov most (gore); Zlatko Uzelac iz Ministarstva kulture koji vodi projekt s hrvatske strane

kontakti s turskim veleposlanstvom, jer je Turska jako zainteresirana i spremna sufinancirati dio rekonstrukcije. "Intencija je da se dio mosta rekonstruira, ali, naravno, uz sva pravila konzervatorske struke. To je iscrpan i dugogodišnji projekt. Hoće li se ići na repliku mosta još je nemoguće znati – sada se čini da bi za rekonstrukciju čitavog mosta trebalo posjeći cijelu spačvansku šumu, a to, naravno, ne dolazi u obzir", otkriva nam ona.

POTPUNA REKONSTRUKCIJA Zlatko Uzelac upozorava kako u javnosti pogrešan dojam stvaraju neke amaterske inicijative za potpunom rekonstrukcijom. No, dodaje on, ne treba ih uopće uzimati ozbiljno. To je, osim što je basnoslovno skupo, gotovo i neizvedivo – močvara je promijenila oblik, a pri potpunoj rekonstrukciji valjalo bi premostiti i Dravu... Puno nemogućeg, teškog i skupog posla.

Pitali smo Uzelca i koliko bi ovaj projekt stajao. "Riječ je o takozvanom mekom projektu kod kojeg nema velike gradnje i koji bi se postupno realizirao korak po korak, pa sve skupa neće previše stajati. Prema optimističnim prognozama iduće godine moglo bi početi razminiravanje, a čim taj dio bude gotov, po

trasi će se moći hodati. Također, moramo se pobrinuti i za vlasništvo nad zemljom kojim će povijesna poučna trasa prolaziti, odnosno za moguć otkup zemljišta", kaže on.

Kako nisu poznati troškovi rekonstrukcije mosta, s Turskom oko novčane pomoći za taj projekt još ništa nije fiksirano. "Postoje naznake da će pomoći, ali zapravo na toj razini još nije bilo dogovora. Ministarstvo kulture već je uložilo neka sredstva u sama istraživanja, dok njihova agencija TICA pomaže u svakom pogledu našim povjesničarima u istraživanjima u Turskoj", rekao je Zlatko Uzelac.

Još prije šest godina, potvrđuje i bivši ministar kulture Jasen Mesić, Ministarstvo se uključilo u program Vijeća Europe, u sklopu suradnje zemalja jugoistočne Eruope za održivi razvoj baštine, s posebnim naglaskom na onaj njezin dio koji svjedoči o multikulturalnosti i ispreplitanju kultura na ovom prostoru. Dali su podršku da se rekonstruira ruta Sulejmanovog mosta i obave sva potrebna stručna i znanstvena istraživanja te su nekoliko puta razgovarali s predstavnicima turske agencije koja je još u mandatu Bože Biškupića propitala je li Hrvatska spremna obnavljati baštinu osmanske provenijencije. Jasen Mesić tvrdi kako je odluka o rekonstrukciji Sulejmanovog mosta delikatna jer u Hrvatskoj postoji još čitav niz zanimljivih, a kulturološki značajnih primjera osmanskog nasljedja. Njegov je stav da kulturni menadžment treba imati na umu kako će se obnovljeni objekti održavati. Naime, čitava služba za obnovu nepokretne kulturne baštine raspolaže s 50-ak milijuna kuna, a nesumnjivo je da bi potpuna rekonstrukcija velebnog zdanja Sulejmanovog mosta lako "pojela" cijeli taj fond.

NAJPRIJE JE POTREBNO RAZMINIRATI TEREN KUDA JE PROLAZIO MOST I UTVRDIRI NJEGOV TOČAN IZGLED, A TURSKA ĆE PO SVOJ PRILICI SUFINANCIRATI DIO REKONSTRUKCIJE MOSTA